

Gevoel en geloof.

G. te S. doet me, in verband met wat ik eenigen tijd geleden schreef over gevoelige genieting aan 't H. Avondmaal, de vraag: in welke verhouding het gevoel staat tot het geloof.

'k Wil trachten hem zoo eenvoudig als me mogelijk is en zoo beknopt als het hier ter plaats moet van eenig antwoord te dienen.

Daartoe begin ik dan met te herinneren, dat we, om niet op een dwaalspoor te geraken, bij de vraag naar de plaats van het gevoel in de religie moeten uitgaan van de plaats die het heeft in ons zieleleven in het algemeen.

En daarover behoeft ik G. — hij merkt hieruit dat ik hem aanstonds herkende — niet breedvoerig in te lichten.

Hij weet, dat het gevoel een geheel andere, in zekeren zin een tegenovergestelde rol speelt in ons zieleleven, dan verstand en wil, of, juister gezegd — want verstand, gevoel en wil zijn geen drie naast elkaar bestaande grootmachten in ons zieleleven, maar welbeschouwd slechts drie onderscheidene functies of werktuigen onzer ziel zelve — dat de ziel in haar gevoelsleven geheel anders verkeert dan in haar denkend en willeend leven.

Tewijl ze in haar denken en willen actief is, is ze in haar gevoelen: in haar gewaarwordingen, in haar aandoeningen passief; ook al is het volkomen waar, dat ze door gewaarwordingen of aandoeningen tot activiteit geprikkeld wordt.

Het gevoel heeft daarom op zich zelf geen inhoud.

Het heeft geen fonds, waaruit het voortbrengen kan.

Het is op zich zelf genomen niets dan de vatbaarheid der ziel om indrukken te ontvangen.

In zijn werking is het bloot reactie op datgene, waardoor het wordt aangedaan, in den vorm van lust of onlust, van vreugde of smart, van hoop of vrees enz. Het behoeft daarom altoos een objectieven prikkel om in werking te komen.

Zullen we gevoelen, dan moet er m.a.w. altoos eerst iets zijn, dat ons gevoel aandoet. Precies zoo als de gevoelige snaar moet aangeraakt worden om klank te geven, en het klankbord een geluid moet opvangen om te resonneren.

Zoo is het in het algemeen, en zoo is het ook in het religieuze, in het genadeleven, onzer ziel.

Want — en dit mocht wat minder vergeten worden — of we met haar natuurlijk leven of met haar genadeleven te doen mogen hebben — de ziel blijft altoos dezelfde ziel. Genade vernieuwt, reinigt en heiligt wel het natuurlijke, maar vernietigt het nooit. Ze heeft daarom ook de door God gestelde en ingeschapen wetten voor ons zieleleven nooit op, maar doet ze, integendeel te zuiverder werken.

Ook in het genadeleven is daarom nooit het gevoel vooropgaande werkzame en leidende factor.

Ook daar is het passief, en kan het slechts reageren op voorstellingen der ziel, waardoor het wordt aangedaan.

Die voorstellingen zijn de geloofsvoorstellingen, welke de ziel zich vormt.

De geloovende ziel ontvangt die geloofsvoorstellingen niet uit haar fantasie en evenmin uit haar eigen bedenken, maar uit het Woord van God.

In het Woord Gods vindt het geloof, dat naar onze schoone belijdenis in Zondag 7 van den Heidelberg is „een stellig waten en een hartelijk vertrouwen van alles wat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft”, zijn voorwerp en zijn inhoud.

En het is nu op die uit het Woord ontvangen geloofsvoorstelling, dat de ziel in haar gevoelend leven reageert.

Al naar het voorwerp is, doet ze dat dan met lust of onlust, met droefheid of vreugde, met liefde of afkeer.

Hierin hebben we den toetssteen voor ons gevoelsleven.

Alle gevoel, dat geen reactie is op een geloofsvoorstelling, die ons uit het Woord is toegekomen, is geen echt-religieus gevoel, is geen, zooals we het ook wel noemen, „geestelijke bevinding”.

Wat een aesthetisch gevoel of welk ander ook zijn, maar religieus is het niet.

Dat bij de saamgesteldheid en verborgenheid van ons zieleleven de onderscheiding tusschen „het smooie en het kostelijke” hier altoos moeilijk blijft, is duidelijk. Doch bij biddende zelfbeproeving zal „de gewoetheit” ook hier „de zinnen oefenen” en de handwijzer bij menig verboden en gevaarlijk pad allengs duidelijker herkend worden.

V.

F.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De eenheid in de S. D. A. P.

Het laatste congres van het N.V.V. verdient onze volle belangstelling.

De beide stroomingen in het socialisme, de revisionistische en de revolutionaire, botsten weer eens tegen elkaar en voor den zooveelsten keer is de vrede gesloten en heeft men zich vereenigd in een zuiver opportunistisch pogen.

Nu legt God die eenheid in de wedergeboorte. Dat is Zijn genadewerk.

Maar zij komt bij ons tot bewustzijn in een toelichtend en vertrouwend geloof, in een loslaten van de wet en een zinken op Christus.

In al de voorafgaande hoofdstukken heeft Paulus geen ander doel dan om ons af te maken van alle vertrouwen op iets of iemand anders dan Christus den Heere en te verkondigen, dat er alleen leven is door het geloof in den levenden Christus.

Voor degenen, die dat geklank kennen, is er geen verdoemenis.

Wat dunkt u?

Zou de Vader afwijzen, wie schuilen bij den Zoon?

Zou de toorn Gods kunnen treffen, wie als boeteling pleit op genade aan den voet van het kruis?

Zou de poort des hemels gesloten blijven voor wie achter Christus en onder Zijn bedekking zoekt binnen te gaan?

Neen, daar is geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.

J. G. KUNST.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

XXVII.

Voet bij stuk.

Spoedig liep het laatste samenkomen der Synode af. Het allermeest is dit voorzeker hierna te danken, dat de gedachte bij alle Synodeleden voorzat, dat de Synode thans definitief moest worden gesloten.

Wenig of in het geheel niet werd daarover gesproken.

Maar de wil daartoe, het bleek uit alles, werkte des te krachtiger.

Men gevoelde het als bij intuïtie, dat een opnieuw verlaten van de Synode in hooge mate ongewenscht was, zoolks een gevaar kon inhouden.

Wilde men dat voorkomen dan moest ook alle aanleiding daartoe worden verwijderd.

Die aanleidingen bestonden.

Er waren nieuwe missives ingekomen van Dr B. Wielenga, Dr S. P. Vermeer, Dr W. J. A. Schouten e.a. Werden die in behandeling genomen, dan zou het binnen enkele dagen van andere bezwaarschriften roemen.

Het bewijs daarvoor leverde het schrijven van Dr Van Duin en vooral dat van Mr Knibbe, welke een paar dagen daarna naar de Synode werden gezonden.

Zij kwamen echter te laat.

De Synode was reeds gesloten.

Ook is het bekend, dat er nog anderen waren, die hadden geïnformeerd of zij zich andermaal tot de Synode konden wenden.

Had de Synode aan dien op zichzelf wel begrippe lijken drang toegegeven, dan zou zij voor een paar weken hebben kunnen gitten.

Zij zou niet zijn gereed gekomen.

En de aankondiging van een reeks nieuwe zittingen ware het eind geweest.

Zoo zou de Synode een permanent of semi-permanent karakter hebben gekregen.

En dat moest voorkomen.

De eenige manier om dat te bereiken was: voet bij stuk houden.

Er lag een besluit, dat nieuwe stukken door de Synode niet meer in behandeling zouden worden genomen.

Naar dat besluit heeft de Synode de adressanten eenvoudig verwezen.

Zij deed dit in comité-generaal.

Maar in openbare zitting werd vastgesteld, dat dit uit de Acta der besloten zitting zal worden uitgelicht en in de publieke Acta zal worden opgenomen.

Niet ieder schijnt te hebben begrepen — natuurlijk de Synodeleden wel! — dat dit slechts een formeele handeling was.

Wij laten ergens, dat men zeer benieuwd was naar het oordeel van de Synode over deze missives.

Inzover kunnen wij de nieuwsgierigheid bevredigen, dat, gelijk eerlang uit de gedrukte Acta zal blijken, de Synode op den inhoud dezer stukken niet is ingegaan.

Indien zij had gewild, had zij bij enkele met een heel kort antwoord kunnen volstaan.

Zoo op de missive van Dr S. P. Vermeer, die, naar hijzelf aan de pers berichtte, niets anders behelsde dan de vraag, wat de Synode onder „conformeren” verstond.

Dit was weinig anders dan een vragen naar den bekenden weg.

De Synode had eenvoudig naar haar reeds verschenen Acta en naar haar „Open Brief” kunnen verwijzen, waarin over die kwestie genoegzaam licht werd ontstoken.

Maar zelfs hiervan onthield zij zich.

Anders ware zij ook verplicht geweest de missives, welke breeder antwoord vereischten, te behandelen.

Onderscheid maken ging niet.

Men weet het trouwens: den stok „niet met twee maten” hebben tegenwoordig sommigen steeds bij de hand, ze gaan er mee uit wandelen en zetten dien zelfs bij hun ledikant.

Geen debating-club.

Nog voor een ander gevaar had zij zich te hoeden.

Als zij die stukken in bespreking had gegeven, zou

daardoor nog op een andere manier haar karakter schade hebben geleden.

De Synode had de vroegere missives der bezwaarden ernstig onder de oogen gezien.

Zij had zich niet op het standpunt geplaatst: Roma locuta causa finita, d.i. Rome heeft gesproken en daarmee is de zaak beslist.

Zij had de bezwaren consequentius gewogen en voorzover zij ook maar eenigen grond, aan Schrift en Belijdenis ontleend, aanvoerden, weerlegd.

Maar men kan natuurlijk zoo niet doorgaan.

Er moet eens een eind aan komen.

De Synode zit niet om te debatteeren.

Wanneer zij dien weg opging, zou zij nooit een zaak kunnen afhandelen.

Op die manier zou een debat wel jaar in jaar uit kunnen duren.

De Synode zou een toestand van blijvende bezwaarheid wettigen.

En wie kan het nadeel berekenen, dat daaruit zou voortvloeien?

Een Synode is nu eenmaal een lichaam, dat besluiten neemt en geen debating-club.

Er werd nu weer gepubliceerd, dat Dr van Leeuwen op het rapport en de conclusies inzake zijn gravamen, waaraan zoo groote zorg is besteed, een antwoord zal gereed maken.

Indien de Synode ook dat moest afwachten en dat opnieuw zou willen ontzenuwen, dan gaf zij haar potestas dogmatica, d.w.z. haar bevoegdheid om in dogmatische kwesties een beslissing te nemen, prijs.

Er komt een tijdstip, dat de Synode zegt: dit is het standpunt der kerken, zij hebt er u over uit te spreken of het ook door u wordt ingenomen of niet.

Het recht van gravamen wordt daardoor in geen deele aangetast.

Maar is een gravamen eenmaal ongegrond verklaard, dan bestaat het voor de Synode niet meer.

Redelijkerwijze mag immers verwacht, dat men bij de inlijning van zijn gravamen al zijn schriftuurlijke en confessionnele argumenten op eenmaal aanvoert.

Aan de Synode kan door de bezwaarden nooit worden verweten, dat zij geen discussie heeft toegelaten.

Zij was daarin eer te toegeeflijk dan te streng.

Maar aan alles zijn grenzen.

En de grens was nu bereikt.

Lijdele voorspellingen.

Men had voorspeld, dat de Synode thans haar eens aangenomen houding wel aan herziening zou onderwerpen en wat meer den teugel zou vieren.

Onder die voorspellingen was deze wel de voornaamste, dat zij de slang „cadeau” zou doen.

Deze profetie betekende schier een beleediging voor de Synode.

Zij komt immers hierop neer, dat de Synode iets wat volgens haar eigen oordeel de Schrift duidelijk leert, zou prijsgeven.

Dat zij, die voor het Schriftgezag in de bres stond, zou toelaten, dat er in onze kerken aan het Schriftgezag wordt getornd.

Hoe weinig begripte men toch van den ernst, welken de Synode voor het zuiverhouden der belijdenis steeds aan den dag lei, dat men zich aan zulk een voorspelling dorst te wagen.

Zou men niet beter doen dat soort profetenmantels aan den eersten den besten uitdrager te verkoopen?

Ze paasen meer den paljas, dan den man, die zich van God geroepen weet.

Geen duimbreed week de Synode van het standpunt, eens door haar ingenomen.

De liberale pers, waaruit men vaak de gedachten der schismatieken beter kan leeren kennen dan uit de schismatieke pers zelf, hoezeer deze zich ook van onderteekeningen bedient, welke met anonymiteit gelijk staan, is daarover blijkbaar nog niet op adem gekomen.

Totnogtoe bleven, een scheef stukje in het „Handelsblad” uitgezonderd, de beschouwingen uit.

Maar in onze kerken kwam dadelijk na de sluiting van de Synode de dankbaarheid aan het woord.

Ook onze kerkelijke pers gaf daaraan uiting.

De Heere heeft de geboden van tienduizenden verhoord.

Hij gaf de Synode genade om onverzwakt de waarheid te handhaven.

Geen bezwaarden genoodigd.

Wat ook veel tijd bespaarde was, dat de Synode ditmaal geen enkelen bezwaarde noodigde tot samenaprekken.

Indien zij er slechts één verzocht had te komen, zou dit beslist een tweede zittingsweek ten gevolge hebben gehad.

Natuurlijk, ware de Synode overtuigd geweest, dat het de zaak ten goede zou komen, indien iemand werd genoodigd, zou zij het niet hebben nagelaten.

Zij heeft deze aan gelegenheid van alle kanten bekeken. Maar zij oordeelde, dat zij voor zichzelf licht genoeg had om de noodige beslissingen te nemen.

„Der Worte sind genug gewechselt.”

Daarvan droeg zij de overtuiging bij zich om.

Tevens, wij zijn van gevoelen, dat er niet één geval bij haar aanhangig was, dat niet ter afdoening aan de classes kon worden overgelaten.

Mede tengevolge daarvan schoot zij verrassend snel op. Bovenal: de Geest der samenbinding was in haar midden.

En dan is het gemakkelijk werken.

Laat men buiten onze kerken vrij spotten met de eenparigheid van Assen.

Wij voelen er iets apostolisch in.

„En zij waren allen eendrachtig bijeen.”

HEPP.

Het geschil dat om oplossing riep lag oogenstijnlijk in de onorganisatorische handelingen van den heer Stenhuis. In wezen ging het echter veel dieper. Terwijl de socialistische kamerfractie zich gereed maakte om ter zijner tijd het regeeringskasteel te bezetten en de openingsplechtigheid der Kamers reeds met hun tegenwoordigheid op te luisteren; terwijl de socialistische Wethouders en Burgemeesters op vrij burgerlijke wijze regeeren en de schrijvers en theoretici blijf geven van zich volkomen ontworsteld te hebben aan de oude Marxistische gedachtenwereld, leeft in de massa van de met leuzen en frasen bewerkte volgelingen nog altoos de gedachte aan een slouten groep naar de macht die als met één toverslag de toestanden zal doen verbeteren en een soort heilstaat zal brengen.

Dit is een zeer gevaarlijke toestand, voor de partij zoowel als voor 't land.

Zoodra een demagogisch fantist zich maakt tot vertolker van de gedachten der massa, krijgt hij de partij op zijn hand.

Stenhuis had ongetwijfeld als het op tellen aankwam het grootste getal achter zich en dat is een kwaad ding in een tijd waarin het getal beslissend is. Er is dan ook reden voor verwondering, niet dat men Stenhuis niet afgezet heeft maar meer over het feit dat men hem heeft kunnen bewegen vrijwillig het hoofd in den schoot te leggen en voor enkele weken af te zien van zijn wilde gedragingen.

Natuurlijk is deze oplossing geen duurzame, morgen of overmorgen zal hij of een ander op een critiek moment dezelfde revolutionaire woorden spreken en daarmee de massa tot revolutionaire daden begeistere.

Daarin ligt een groot gevaar en dit gevaar zal verdwijnen naarmate de kopstukken der partij moed zullen vinden om de opvoeding van hun volgelingen ter hand te nemen.

Aan enkele pogingen daartoe heeft het niet ontbroken. Voor het terrein der gemeentepolitiek wijzen we als voorbeeld op de brochure van den Amsterdamschen Wethouder den heer „de Miranda“ over „De kip, het voer en het ei.“

Ook wat betreft de landspolitiek zijn er voorbeelden te over.

Zelfs is er een recent geval dat hopen doet dat de dictatuur van het proletariaat in ons land zonder bloedvergieten zal tot stand komen. De heer Schaper heeft bezwaar gemaakt tegen een reclame-plaat waarop een stier een fijn straatje bloed verliest en heeft er bij den Minister op aan gedrongen om deze „bloederige“ voorstelling te verwijderen.

Zulke nitingen geven den burger moed.

Toch — de heer Schaper is de socialistische partij niet en de jongste historie heeft bewezen dat bij iedere revolutionaire situatie het gevaar dreigt dat de groote massa der volgelingen de leiders onder den voet loopt.

Algezien van het gevaar voor revolutionaire pogingen dat altoos dreigen blijft, is ook de wijze waarop de eenheid hersteld is aan ernstige bedenkingen onderhevig. Hier stonden nu twee strijdige beginselen tegenover elkaar. De revolutionaire methode verdraagt zich niet met de parlementaire.

Zelfs uit de artikelen van het „Volk“ was dit overtuigend gebleken.

Partij en vakbeweging zouden nu moeten kiezen. Men kon op voorbeeld van Alhara den parlementairen weg bewandelen en alle revolutionaire elementen uitstooten of op voorbeeld van Stenhuis den weg van „de daad“ opgaan en de Kamer verlaten.

Inplaats van het een of het ander te doen gaat men uit zuiver opportunistische motieven lijmen en krammen en doet geen van beiden.

Hierin ligt een gevaar voor onze politieke verhoudingen. Hier is nu een groote partij die op het punt der constitutionele verhoudingen een vraagteeken is en zich zuiver door het belang laat leiden.

In zulk een partij ligt een gevaar voor alle prin-

cipiele politiek. Waar gaat het hun met de ontwikkeling over politieke verhoudingen als in deze mate het belang den doorslag geeft en alle politieke aktie verlaagd wordt tot een strijd om de macht?

Een beginsellooze partij is altoos de drangster van politiek bederf en is gevaarlijker dan een partij met verkeerde beginselen.

Het Marxistisch socialisme kon bestraden worden door beginsel te stellen tegenover beginsel, maar het socialisme dat heiden den parlementairen weg bewandelt en morgen de revolutievain kan ontplooiën en verder elk beginsel en elk belang zal offeren om het grootste aantal volgelingen achter zich te houden en voor dat groote getal de macht te veroveren, dat socialisme is zelf een gevaar en bevindt zich tevens op een weg waarop de begeerte der massa het slechts kan voortsluven naar één eindpunt dat ligt in de ontbinding van partij en volk beide.

Arnhem.

E. VISSER.

LITERATUUR EN KUNST.

Een nieuwe Deensche roman.

Wie zich eenigszins op de hoogte houdt van wat de boekenmarkt biedt, weet, dat er in den laatste tijd in ons land een merkwaardige belangstelling is voor de nieuwste Skandinavische romanliteratuur. Verschillende Deensche, Noorsche en Zweedsche Schrijvers zijn in enkele jaren te onzent algemeen bekend geworden. Nog steeds staat onder hen de begaafde Zweedsche Auteur, Selma Lagerlöf, boven aan (de vorige week verscheen weer een nieuw boek van haar hand „Charlotte L'wenskuld“ in vertaling) maar naast Selma Lagerlöf verwierven zich Schrijvers als Jörgen Falk Rönne, Anker Larsen, Knut Hamsun, Harry Sjöberg, de dramaturg Ludvig Holberg e.d. toch ook in betrekkelijk korten tijd een opmerkelijke bekendheid.

Dit verschijnsel laat zich, dunkt mij, goed verklaren. Tegenover de van individualisme en pessimisme doortrokken, veelszins zelfs verwrongen, eigen literaire productie, die in het voortdurend weerkeren van hetzelfde thema iets mats, iets ziekelijks heeft, hebben deze Skandinavische boeken zekere frisheid, iets pittigs en oorspronkelijks, dat bovendien door zijn eenvoud en menschelekheid bekoort. Eenerzijds is er (sterk b.v. bij Selma Lagerlöf) de aantrekkelijkheid van het sprookjesachtige en legendarische, aan den anderen kant (b.v. bij Rönne) die gave en echte realiteit in de tekening van menschen en verhoudingen, die den lezer zoo geheel zich kan doen verplaatsen in de sfeer van het beschrevene en daardoor tot lezen telkens weer lokt. De figuren in deze romans zijn veelal stoere krachtgestalten, die in stage worsteling met de ongebreidelde natuurelementen zich een levensbestaan moeten losvechten. Dat maakt de karakters vast en in den regel weinig samengesteld, tengevolge waarvan bij den begrijpenden lezer als vanzelf sympathie groeit. En die sympathie houdt weer de aandacht geboeid.

Zoo is het m.i. te verstaan, dat deze Skandinavische boeken de belangstelling trekken en allerwege onder ons grage lezers vinden. En die belangstelling verklaart dan weer het feit, dat telkens nieuwe proeven van dit soort in vertaling tot ons komen.

Een van deze, kortelings verschenen, boeken is de levige roman van den Deen Thomas Olesen Lökken: „Klaus Bjerg en Bodil“, uit het Deensch vertaald door G. J. Risselada-Garret.

Het boek verplaatst ons naar de Taarapduinen bij den Jammerbecht en begint met de levendige beschrijving van een verhuizing uit Halstrup, (eenige uren landwaarts in), over de oneffen en weinig

1) Uitg. van Uitg. Maatschappij „Elsevier“, Amsterdam.

gend. Laat ons voor hem hopen dat ook zijne uitverkorene al deze kwaliteiten heeft bezeten. Haar vader Johannes van Diest, om den geloove uit Vlaanderen uitgeweken, en met een Heusdensche meisje gehuwd, was betrekkelijk jong gestorven. Zijne weduwe Maria van Liempt, eene niet onbemiddelde bierbrouwersdochter, was hertrouwd met den procureur Cornelis Groen, die onder de Heusdenaren vermaard was om zijne mathematische kundigheden. Twee zonen uit dit tweede huwelijk zijn predikant geweest.

Deliana van Diest heeft ruim vierenzestig jaar met haren Gisbertus lief en leed gedeeld. Zij heeft haren man overleefd, en zag kort voor haren dood haren laatste overgebleven zoon ten grave dalen. Dat den gehuwden velerhande tegenspoed en kruis toekomt, heeft het echtpaar Voetius in ruime mate ondervonden. Hun eerste kindje, Maria, in Maart 1613 geboren, stierf in de wieg. Een jaar later was er eene tweede Maria, die op 46-jarigen leeftijd onghewd is overleden. Op haar volgde in 1617 nog eene dochter, Elisabeth, die, volwassen, door eene droeve krankheid, vermoedelijk een zenuwlijden, werd getroffen en hare ouders overleefde. Daarna kwamen vijf jongens, van wie er drie jong stierven. In 1633 zag weer eene dochter het levenslicht, Anna, die in het huwelijk trad met Cypriaan Ruffert,

onderhouden duinwegen naar de kust. Het gezin, dat verhuist, is dat van Klaus Bjerg en zijn vrouw Bodil, die in Halstrup door te zware lasten op hun boerenbedrijf steeds meer achteruitgingen en nu hun geluk gaan beproeven op den weinig bezwaarden, maar ook schralen en slecht rendeenden zandgrond van de Tophus-hoeve, hoog op een der uiterste duinen gelegen. De geburen uit Halstrup helpen bij het transport, ieder met z'n eigen wagen, zoodat de landsgewoonte is en met z'n allen zetten ze ook het weinige huisraad op z'n plaats, als de karavaan met veel moeite het doel heeft bereikt. Dan nuttigen de helpers een verhuismaal, zoodat dat alweer bij de landszeden past, onder veel luidruchtigheid en zegenwenschen — en de geburen-trein trekt weer huiswaarts. Klaus Bjerg en Bodil achterlatend in de wijde eenzaamheid van het onberbergzame duinland.

De overgang is natuurlijk voor de nieuw-gekomenen groot en het vraagt geestkracht, om hier deit arbeid te beginnen, vooral omdat de teleurstelling in Halstrup alleen het gevolg was van onwillewendheid en gebrek aan meeleven der familie. (Dit laatste vond zijn oorzaak in het feit, dat Bodil, een schontsdochter en van goede kom-af, tegen den zin der familie getrouwd was met den armen, van buiten ingekomen Klaus Bjerg). Maar Klaus is een stoere werker en Bodil, in alles zijn steun, een zeldzaam geestkrachtige vrouw en dus pakken ze reeds den morgen na hun aankomst het werk aan.

Breedvoetig wordt dan geschikerd de velerlei moeite, waarmee ze te worstelen hebben: gebrek aan welwater voor zich en het vee, maar overduidelijkheid van brak water op het lage land; de behoefte aan werkkrachten en trekdieren, maar het gemis van geld om zich deze te verschaffen; droogte als de dorre grond behoefte heeft aan regen, storm en ongunst als het tijd is voor den oogst. Doch ze werken met onverwoestbaren ijver: Bodil zelf spant zich voor den ploeg en zwoegt, tot ze niet meer kan en Klaus ploetert van den grauwten morgen tot het dikke donker, vaak op hoop tegen hoop. En hun ijver wordt bekroond. Bodil's ondernemende geest vindt een middel om drinkwater te krijgen (met behulp van een ouden man, die de wielroede hanteeren kan), zij zet het plan in elkaar om een molen te krijgen, die het overtollige water wegmaken kan, en Klaus, de sterke, voert de dingen uit, graaft den put en bouwt den molen. Heel mooi is daarbij de tekening van de verhouding dezer menschen, die elkaar aanmoedigen, elkaar sterken en om beurte het vertrouwen, als dat dreigt weg te zinken in de bezwaren, weer doen opleven. De kracht van hun leven vinden ze in elkaars liefde, maar vooral ook in de hoogere eenheid, die hen bindt, sinds ze te Halstrup in aanraking zijn geweest met een evangelist en onder den indruk zijn gekomen van diens woorden.

Maar juist in de hierop gebaseerde levenshouding ligt ook de oorzaak van hun zwaarsten strijd. Want de duinbewoners, ruwe, aan den brandewijn verslaafde en wrokkende menschen, die toch al afkeerig stonden tegenover de nieuwelingen, die niet tot de hunnen behoorden, worden hen daardoor bepaald vijandig gezind. Klaus Bjerg wil niet met ze meedoen, mijdt hun dronkemansgelagen en vechtpartijen, omdat hij iets hoogers in het leven kent, en dat zien ze aan voor hooghartigheid en eigenwijsheid.

Wel zijn er enkelen onder de naaste bureu, Jens Knook, de oude Anders, Jens van 't Water, die respect hebben voor den ijver en den werklust van de Tophus-bewoners, maar zij zijn arm en zonder invloed. En hun genegenheid weegt op verre na niet op tegen de blakende vijandschap van den duinvoogd, Proost Peter, een dronkelap en woesteling, een beest-mensch en de schrik van het duin. Klaus heeft hem getrotseerd, toen de proost hem tot drinken aanspoorde, en, zelf door den drank in een toestand van delirium geraakt, heeft

secretaris van het dorpje Oldeboorn, doch haren man vroeg verloor en als weduwe met vier kinderen achterbleef. Het tiende kind was de in 1635, toen Voetius reeds te Utrecht was, geboren Nicolaas. Zijn vader had het voorrecht hem in 1657 als dienaar des Woords te Meenwen te bevestigen, in hetzelfde kerkje, waar hij zelf zeventienveertig jaren vroeger, nog student, voor het eerst had gepreekt. Na zijns vaders dood predikant te Utrecht geworden, overleed hij reeds in het voorjaar van 1679, pas drienveertig jaren oud. De twee overlevenden van de vijf zooveen genoemde jongens, Paulus en Daniël, hebben het beiden tot hoogleeraar gebracht. Paulus was eerst een dengniet, van wien zijne ouders veel verdriet hadden. Op een reis naar Engeland, in gezelschap van zijn vader, kwam hij tot inkeer. Hij was buitengewoon begaafd, en werd nog vóór zijn 22sten verjaardag met den titel van professor in de metaphysica vereerd. Vier jaar later werd hij gewoon hoogleeraar in de philosophie, welk vak hij later met de rechten verwisselde. Hij is slechts 48 jaar geworden en overleed in 1687. Toen men zijn hoogbejaarden vader voorzichtig het bericht van zijn dood wilde brengen, zeide deze: „Is mijn soon gestorven? Hij was sterfelijk. Dwaas is wie over stervelingen treurt“. Op dat oogenblik toonde Voetius zich meer Stoïcijns, dan Christen.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Gisbertus Voetius.

V. Huiselijk lief en leed.

De jeugdige predikant van Vlijmen was onghewd in de pastorie getrokken. Uit Heusden waren met hem medegekomen zijne moeder, zijn zusje Elisabeth en zijn oudere broeder Dirk, die als schoolmeester in het dorpje optrad, later rector te Heusden werd, en, na zich onder de leiding van den veel knapperen Gisbertus voor het predikambt te hebben voorbereid, in 1622 tot de evangeliebediening werd toegelaten en een beroep naar Dussen aannam.

Voetius' coelibaat duurde echter niet lang; den 5den Mei 1612, dus ruim zeven maanden na zijne intrede, trad hij in het huwelijk met een meisje uit zijne vaderstad, dat een paar jaar jonger was dan hij, Deliana van Diest. Als professor heeft hij later den studenten aangeraden bij de keuze eener levensgezinnin er op te letten, dat zij eene vrome en voor predikantsvrouw geschikte echtgenoot kregen, wier hoedanigheden konden worden omschreven in het oude versje: „Sit pia, sit prudens, pulchra, pudica, potens“, d.w.z. „zij moge zijn vroom, verstandig, schoon, kuisch en vermo-